

Zsinat után.

Zsinatunkat megtartottuk. Marosvásárhelyen, történelmi múltunknak e kimagasló jelentőségű helyén tartottuk meg. Az unitarizmus szempontjából ez emlékezetes hely — emlékezetes Zsinat. Foglalkozunk ezzel, mert a gondos gazda végigtekint végzett munkáján, s mérlegeli minő következtetéseket vonhat le, minő eredményeket várhat a végzett munka után.

Megállapíthatjuk, hogy a Zsinatunk iránti érdeklődésben nem volt fogyatékoság, a várakozásnak megfelelő számban jelentek meg azon a hívatottak. Ott láttuk egyházunknak és egyházi intézményeinknek csaknem minden vezetőségi tagját. Jelen volt papi- és világi egyházi tanácsosainknak óriás sokasága és a zsinati munkánk iránti érdeklődők hatalmas tömege. E tényből le kell szűrünk annak megállapítását, hogy az unitárius hitünk és egyházunk sorsa és jövője iránti érdeklődés nem lankadott; az azokhoz való hagyományos ragaszkodásunk meg nem fogyatkozott. Minthogy sem a térbeli távolságok, sem a szinte legyőzhetetlen nehézségű utazások, sem a háborús helyzet nem akadályoztak meg a megjelenésben, ebből bizvást következtethetünk arra is, hogy az egyházunkért és hitünkérti hagyományos áldozatkészségünk is teljes erejében megvan, megnyilatkozásra készen áll.

E Zsinaton ölelhattük keblünkre a 22 éven át nélkülözött, a szerencsétlen trianoni határ által tőlünk elválasztott ősi hazai hittestvéreinket, kik a beteljesedett viszontlátás édes örömeivel siettek vissza az édesanya ölébe, a hittestvérek szeretetébe; újra egyesülni mindörökre. Ha még ezúttal a magyar unitáriusok mindannyija nem jelenhetett meg, ha még sokan vannak, kiknek visszacsatolása még ma is vágy és várakozás, akkor is minden arcon a visszacsatolás vágya, minden megnyilatkozásban annak akarata volt a beszélő ténymegállapítás.

✱

Vitán felüli tény, hogy egyházi tanácsosaink óriás tömege jelentkezett Zsinatunkon egyházi ügyeink iránt érdeklődni és megnyilatkozni és e jelentkezők nagy többsége a világi elem volt. Ez is természetes, de egyszersmind igen örvendetes jelenség is. Természetes, mert múltunk hagyományainak megfelelő. Történelmi múltunk, s ennek keretében Marosvásárhely levegője is azt bizonyítja, hogy mindannyiszor, valahányszor egyházunk helyzete megnehezedett, veszélyeztetté vált; a mindenkori világi elem önként sietett egyházunk életébe irányítóan bekapcsolódni, az egyházat fenyegető viharokat elhárítani, s az egyházfenntartás és kiépítés nehéz munkáját magára venni. Hiába tagadnók, mert tény, hogy egyházunk életében a legutóbbi években ellentétek voltak. A világi elem egyrésze nem kívánta a felelősséget vállalni, ezért félrevonult. Nem kívánjuk kutatni most már, hogy e helyzet bekövetkezésének mi volt az oka, csak mint tényt szögezzük le. Elérkezett tehát legfőbb ideje annak, hogy a világi elem tömege egyházi életünk vezetésébe újra tevékenyen befolyjon. Tennie is kell, mert protestáns egyházak a világi elemnek egyházas irányító tevékenységét nem nélkülözhetik. Ezt a múltban mindig elismerte az egyházi elem is és el kell ismernie a jelenlegi papi elem tapasztaltabb és mélyebben gondolkozó tagjainak is.

E belátás nyilatkozott meg Zsinatunk azon tényében, hogy *Józan Miklóst* választotta püspökünké. E tényével bizonyította azt, hogy a magyar unitarizmus jogilag soha nem ismerte el a magyar unitárius egyháznak részekre darabolását; tehát már az első alkalommal sietett kifejezést adni ennek azzal, hogy a hatalmasok által önkényesen elszakított részen élő *Józan Miklóst* hozta vissza az ősi édesanya kebelére s nagy többséggel emelte a magyar unitarizmus egyetlen püspöki székébe.

Szeretett püspökünk megnyilatkozásában a „*béké*“-t választotta jelszavává, vajha a „csorbitatlan hitűség és hazaszeretet“ uralma alatt fénylő sikerekkel hosszasan tevékenykedhetnék egyházépítésünk munkamezején.

Nagy megnyugvást szült egyházunk újabb főgondnokának, — *Dr. Gelei Józsefnek* — történt megválasztása is. Főgondnokunk az „Egyházépítés“ jelszavával köszöntött be s kihangsúlyozta, hogy az „erkölcs“ a közállapot elkerülhetetlen köve-

telménye a *Má*-nak és egyedüli biztosítéka a *Jövő*-nek; s hogy örhelyeinkre mindig a legalkalmasabb és legtehetségesebb egyháztagokat kell állítanunk; erőteljesen utalt az érdem megbecsülésére, az egyéni különbözőségek fel- és elismerésére, és tiszteletben tartására, a kölcsönös szeretetre, a kölcsönös támogatásra és áldozatkésztségre, mert ezek teremtik meg az „egyházi lelki egységet“. Örömmel köszönhetjük e megnyilatkozást, vajha sikerek követnék buzgólkodását.

Még három nagyjelentőségű választás történt a Zsinaton, u. m. *Gálffy Zsigmond* kolozsvári koll. igazgató újrválasztása, *Csifó Nagy László* egyh. titkárrá és *Lőrinczi László* sz.-keresztúri gimn. vallástanárrá történt megválasztása. Legyen áldás mindnyájuk munkásságán.

E jelentőségteljes Zsinatunk eredménye is erősíti azt a meggyőződésünket, hogy a Mindenható Isten valamely nagy, értékes és nemes feladat teljesítésére hívta el Erdélyünket, s abban unitárius egyházunkat. Nem engedi elveszni. Nem tűnünk el nyomtalanul, miként az egykor erős és nemes lengyel unitáriusság eltűnt az élet színpadáról. Úgy kell legyen, hogy történelmi múltunkban azért ért minket annyi megpróbáltatás és annyi csapás, s adatott azok elviselésére és leküzdésére nekünk annyi erő és kitartás, hogy azok súlya alatt megerősödjünk, megedzödjünk a reánk váró feladat teljesítésére. Teher alatt nő a pálma, csapásaink súlya, elhárítása edz, erősít a hivatás teljesítésére. Ennek érzete, ennek tudata kell hogy valamennyiünkben fel- és elismertté váljon, s akkor elkerüljük azokat a fogyatkozásokat is, melyek Zsinatunkon is előfordultak. Törvényeink szellemében előre rendezendő lett volna a Zsinaton elnöklés kérdése is; de tömörítőbb és összehozóbb kellett volna legyen maga a rendezés is. Soha sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a személyes megismerés, a kölcsönös szembenézés és meleg kézszorítás erősebb összekötő kapocs, mint a fogyatékos tudat. Mindez azonban ma már legfennebb a jövőbeli figyelembe ajánlás.

Egyházi ügyeinknek érdemleges intézésével Zsinatunk nem foglalkozott, azokat a rendes Főtanácsi ülésre hagyta, mi sem tesszük azokat ezúttal, maradunk csakis a marosvásárhelyi Zsinatunk értékelésével.

Dr. Ferenczy Géza.

Féja Géza az unitarizmusról.

Féja Géza új szempontok figyelembevételével magyar irodalomtörténetet írt, mely munkának első kötete „Régi Magyarország“ címmel látott napvilágot. A „Régi Magyarország“ felöleli mindazt az irodalmi hagyatékot, mely az ős-pogány kortól 1772-ig maradt reánk. De nemcsak felöleli, hanem újraértékeli. Amint a könyv címe is érzékelteti, Féját nem annyira a forma, a művészet, mint a mondanivaló, a lényeg érdekli. Megfogalmazásában az irodalom köre kitér, hogy benne elhelyezkedjék „mindaz, ami lényünkről, létünkről és sorsunkról lényeges élményt közöl, ami *híven és igazul* tükrözi életünket... A magyarság idegen erők szakadatlan ostroma között belső drámába tért, „befelé vittük a zászlót“. Az „ország“ is bévül valósult meg, virtuális Magyarország született, ezért irodalmunk a folytonos nemzetteremtés tényét és folyamatát éppen olyan természetesen tükrözi, mint esztétikai élményeinket. Irodalmunk múltjából minden mondat fontos, mely ennek a teljes magyar élménynek a kifejezésére törekszik és minden mű másodrendű, bármekkora „történeti“ és „fejlődésbeli“ fontosságot is tulajdonítanak neki, ha nincsen szerves kapcsolata a teljes magyar élménnyel“ (1. 12. old.). Féja szerint a magyar élmény két szinten született meg, két ellentétes pólus vonzó vagy taszító hatásából. A két szint közül az első a mindenkori vezető rétegé, az ú. n. *történelmi szint*, a második a mély magyar rétegé s *történelem-alatti* szintnek nevezhető. Hogy magyar lényegében a második szint a jelentőségteljesebb, az alig vitatható, az a világ, mely a nagy történelmi áramlatok vihara és összeecsapása alatt megmaradt érintetlen magyarnak.

Hogy Féja álláspontja irodalmi szempontból mennyire helytálló vagy helytelen, nem a mi feladatunk eldönteni, az a törkvése azonban, hogy múltunkat „híven és igazul“ adja vissza, vitán felüláll, ami tüstént nyilvánvalóvá lesz bárki előtt, ki e nagyszerű műbe beletekint.